

Periodizácia vývinu

ZDROJ: VÁGNEROVÁ 2012; JAKABČIC, 2003; JURSOVÁ ZACHAROVÁ, 2021

FOTO: INTERNET

Problematika periodizácie

- ▶ Názorová nejednota v psychológii na periodizáciu štádií vývinu
- ▶ Vývin je kontinuálny proces
- ▶ Vývin je diskontinuálny proces
- ▶ Odlišne časovo vymedzujú niektoré fázy

Vývinové medzníky

- ▶ Biologické – dané zrením (lokomócia)
- ▶ Sociálne – dané spoločnosťou (vstup do MŠ, ZŠ)
- ▶ Psychologické – uvedomenie si seba, hľadanie identity

Periodizácia podľa Říčana

- ▶ Vývin pred narodením – prenatálny vek
- ▶ Vývin v dojčenskom období
- ▶ Vývin v batolacom období (1.-3. rok)
- ▶ Vývin v predškolskom období (od 3 do 6 rokov)
- ▶ Vývin v mladšom školskom veku (od 6 do 11 rokov)
- ▶ Pubescencia – od 11 do 15 rokov
- ▶ Adolescencia – od 15 do 20-22 rokov
- ▶ Dvadsiatnici – od 20 do 30 rokov
- ▶ Tridsiatnici
- ▶ Štyridsiatnici
- ▶ Vývin po 50-tke
- ▶ Životná cesta po 60-tke
- ▶ Smrť

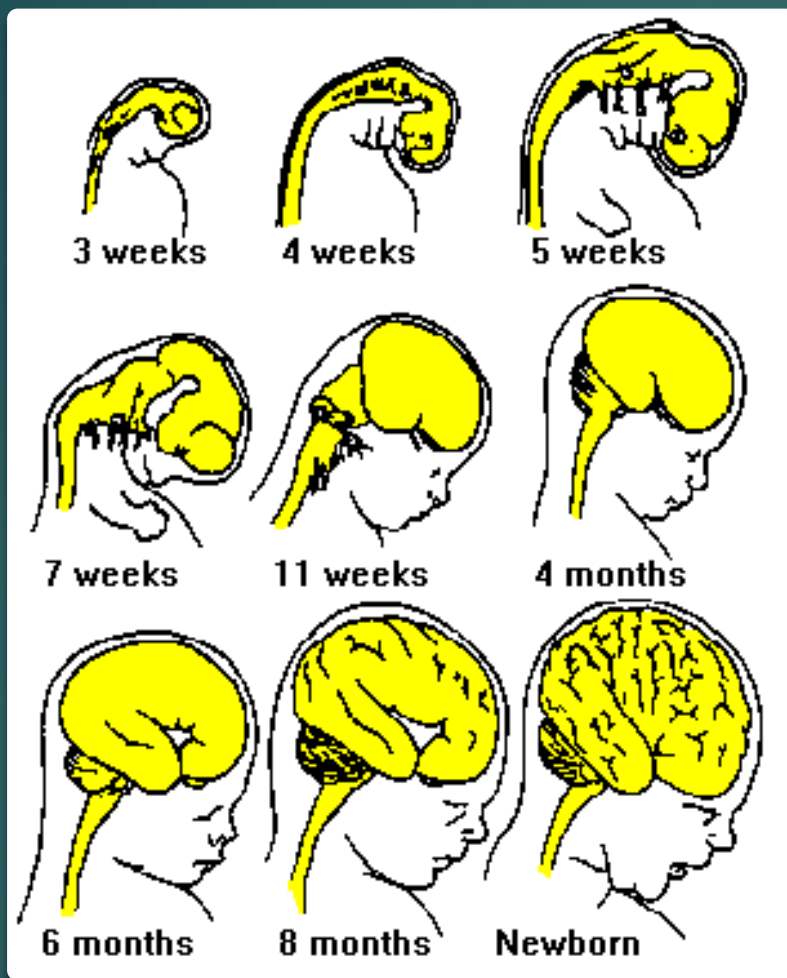
Prenatálny vývin

- ▶ Oplodnenie – 3 týždeň
- ▶ Zárodok (embryo) – 4 – 12 týždňov
- ▶ Plod (fetus) – od 12. týždňa do pôrodu
- ▶ Vytvárajú sa všetky predpoklady pre samostatné fungovanie plodu.
- ▶ Výskum vývinu psychických funkcií v tomto období je náročný, plod je v tele matky aktívny, pohybuje sa, reaguje na zmeny polohy, prostredia...
- ▶ Väzba medzi matkou a dieťaťom sa rozvíja už v prenatálnom období.
- ▶ Priebeh tehotenstva, životospráva a zdravotný stav matky v tomto období môžu ovplyvniť ďalší zdravý vývin dieťaťa, prostredníctvom hormónov môže dieťa vnímať napr. stres matky.

Predčasne narodené dieťa

DIĚTA NARODENÉ V 23 TT. S 380 G, NÁSLEDNÁ FOTOGRAFIA AKO 5 MES. BÁBO,
S 2200G

Vývin mozgu
dieťaťa v
prenatálnom
období

TERATOGENNÉ ČINITELE

Činitele ohrozujúce zdravý prenatálny vývin

- ▶ Niektoré lieky, rádioaktívne žiarenie, intoxikácia,
- ▶ Ochorenia, infekcie, úrazy matky
- ▶ Najkritickejšie je embryonálne obdobie, kedy sa vyvíjajú základy dôležitých orgánov.

Pôrod = prechod z prenatálnej do postnatálnej fázy

- ▶ Perinatálna fáza cca. 8-16 hodín
- ▶ 3 etapy – 1. otváracia – sťahy maternice (kontrakcie), prasknutie plodových obalov, odtok plodovej vody;
- ▶ 2. etapa – vypudzovacia – cca 1 hod. – vlastný pôrod až po prvý nádych novorodenca
- ▶ 3 etapa – placentárna - vypudenie placenty a plodových obalov (1- 10 minút)

- ▶ Chlapec: 3500g, 50 cm
- ▶ Dievča: 3150 g a 45 cm

Novorodenecké obdobie

- ▶ **od narodenia do konca 1. mesiaca**
- ▶ Dieťa sa rodí cca v 38. – 42. týždni gravidity – predčasne narodené deti sú sledované z dôvodu možného rizika vzniku niektorých porúch a ochorení súvisiacich s neukončeným vývinom niektorých orgánov a funkcií.
- ▶ Fáza adaptácie na vonkajšie podmienky (niektoré moderné prístupy navrhujú simulovať do istej miery v prvých týždňoch života vnútromaternicové podmienky)
- ▶ Aktivita dieťaťa v tomto období je nepodmienene reflexná.
- ▶ Dieťa cca 20 hodín dňa prespí.

A photograph of a woman with long, wavy brown hair holding a newborn baby. The woman is looking down at the baby. The baby is lying in her arms, looking up. The background is a light-colored, textured surface. A dark grey semi-transparent box is overlaid on the image, containing the title and list. A red vertical bar is in the top right corner.

Novorodenecké obdobie

- ▶ Od narodenia – prvých 6 týždňov
- ▶ Obdobie adaptácie na svet

Novorodenecké reflexy

- ▶ Hľadací reflex (podráždenie pery)
- ▶ Sací reflex
- ▶ Hltací reflex
- ▶ Úchopový reflex
- ▶ Babinského reflex (chodidlo)
- ▶ Chôdzový automatizmus
- ▶ Reflexné plazenie
- ▶ Morov reflex
- ▶ Tonicko-šijový reflex

Dojčenský vek

Dojčenský vek

- ▶ **cca do konca prvého roku života**
- ▶ V priebehu prvého roku života dieťa urobí najväčšie pokroky v mnohých oblastiach vývinu.
- ▶ Aktivita dieťaťa je podriadená primárnym biologickým potrebám a psychologickým potrebám bezpečia, istoty, stimulácie.
- ▶ Do konca prvého roku života dieťa prejde na tuhú stravu, zvláda základy chôdze, objavujú sa prvé slová.
- ▶ V prvom polroku života dieťa psychologicky tvorí symbiotickú jednotu s matkou, postupne si uvedomuje vlastnú existenciu, odlišuje matku od iných osôb, na jej neprítomnosť reaguje úzkostlivo, napokon sa naučí chápať trvácnosť existencie matky.

A collage of three images illustrating early childhood development. The left image shows a toddler crying. The middle image shows a baby standing next to a stack of colorful blocks. The right image shows a child holding a puppet. A red vertical bar is in the top right corner.

Batoľací vek

[HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=7FC4QRD1VN8](https://www.youtube.com/watch?v=7FC4QRD1VN8)

Batoľací vek (1 – 3 roky)

- ▶ Obdobie rýchleho rozvoja hrubej aj jemnej motoriky.
- ▶ Slovná zásoba z niekoľkých prvých slov začiatkom druhého roku života narastá na cca 1000 slov v troch rokoch.
- ▶ Dominantnou aktivitou je hra.
- ▶ Charakteristickým je obdobie detského vzdoru a negativizmu.
- ▶ Významným krokom je odlúčenie, odpútanie od matky, prebieha v troch fázach:

Rozširovanie sociálnych kontaktov dieťaťa

Dieťa sa postupne osamostatňuje v sebaobsluže a nácviku čistoty.

Predškolský vek (3-6 rokov)

- ▶ Zmeny nie sú natoľko výrazné.
- ▶ Dieťa sa zdokonaľuje v motorike, sebaobsluže, reči.
- ▶ Narastajú poznatky o okolitom svete, dieťa vie pomenovať mnohé predmety a ich funkciu, pozná farby, základy počítania.
- ▶ Nadväzuje nové sociálne vzťahy, postupne sa uvoľňuje závislosť na rodine, vzťahy s rovesníkmi nadobúdajú väčší význam.
- ▶ Rozvíja sa schopnosť sociálnej kontroly.

Mladší školský vek

Mladší školský vek (6-11 rokov)

- ▶ Vo veku 6 rokov je väčšina detí po stránke kognitívnej aj sociálnej pripravená na vstup do školy.
- ▶ Školská práca a povinnosti do istej miery nahrádzajú hrovú činnosť.
- ▶ Vývinové zmeny nie sú zďaleka tak výrazné ako v predchádzajúcich obdobiach.
- ▶ Významnejšie sa zdokonaľuje kresba a predstavivosť.
- ▶ Začínajú sa formovať záujmy aj mimoškolského charakteru.

Puberta
(starší
školský
vek)

Starší školský vek, puberta (11 – 15 rokov)

- ▶ V tomto období treba odlíšiť biologické zrenie a dospievanie od psychologického.
 - ▶ **Prepuberta** (prvá pubertálna fáza) – začína prvými znakmi pohlavného dospievania a končí nástupom menštruácie u dievčat a polúcie u chlapcov. U dievčat táto fáza trvá cca od 11 do 13 rokov, u chlapcov je oneskorená približne o 1 až 2 roky.
 - ▶ **vlastná puberta** (druhá pubertálna fáza) - nastupuje po ukončení prvej fázy a trvá až do dosiahnutia reprodukčnej schopnosti.

Puberta

- ▶ V našich kultúrno-spoločenských podmienkach je toto obdobie psychologicky charakterizované ako obdobie emočnej lability, nestálosti nálad, reakcií a postojov a impulzivity v správaní. Kultúrno-antropologické štúdie však nepreukázali súvislosť týchto zmien s biologickým zrením.
- ▶ Zmena v systéme vzdelávania (u nás prechod na II. stupeň) súvisí so zmenami v kognitívnom aj sociálnom vývine.

Adolescencia

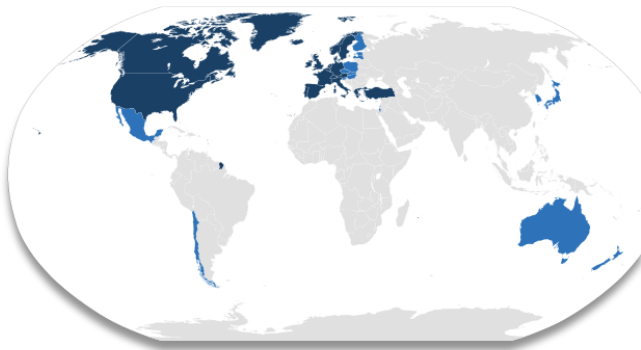
Dospievanie, adolescencia (15 – 20, resp. 22 rokov)

- ▶ Biologická stránka maturácie sa ukončuje.
- ▶ Stúpa potreba nadväzovania intímnych vzťahov, mení sa vzťah a postoj k rodičom, rovesníkom i k sebe samému.
- ▶ Mladý človek rieši významné otázky súvisiace so vstupom do sveta dospelých – profesijná orientácia a voľba povolania, separácia od rodiny a príprava na ekonomickú nezávislosť.
- ▶ Významnou charakteristikou tohto obdobia je psychosexuálny vývin a vývin identity.

Vynárajúca sa dospelosť 18-25 rokov

(Emerging adulthood)

- ▶ Nachádza sa v priemyselne rozvinutých krajinách, kde väčšina mladých ľudí získava terciálne vzdelanie a vstup do manželstva je okolo 30 rokov
 - ▶ skúmanie identity,
 - ▶ nestabilita,
 - ▶ zameranie sa na seba,
 - ▶ cítenie sa medzi dospievaním a dospelosťou,
 - ▶ prežívanie širokých možností do budúcnosti.
- ▶ J. Arnett

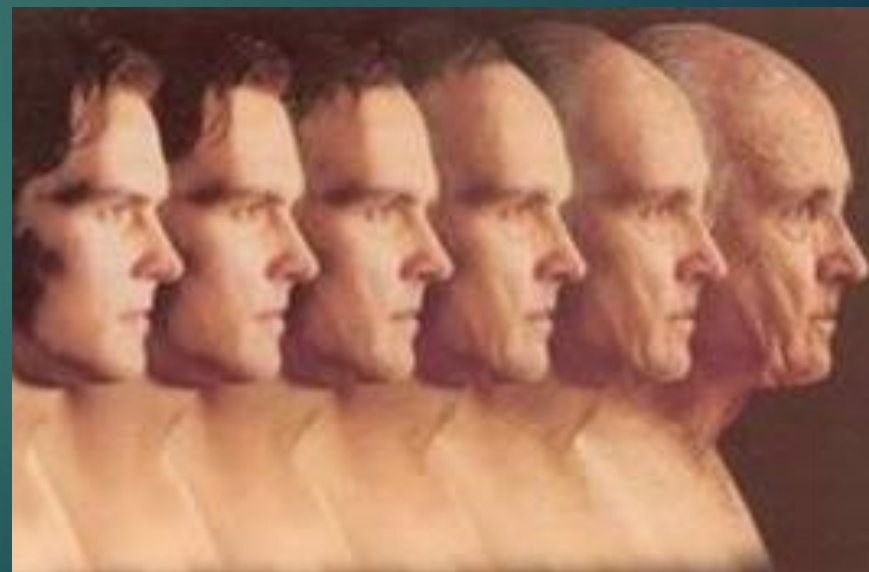

OBDOBIE DOSPELOSTI

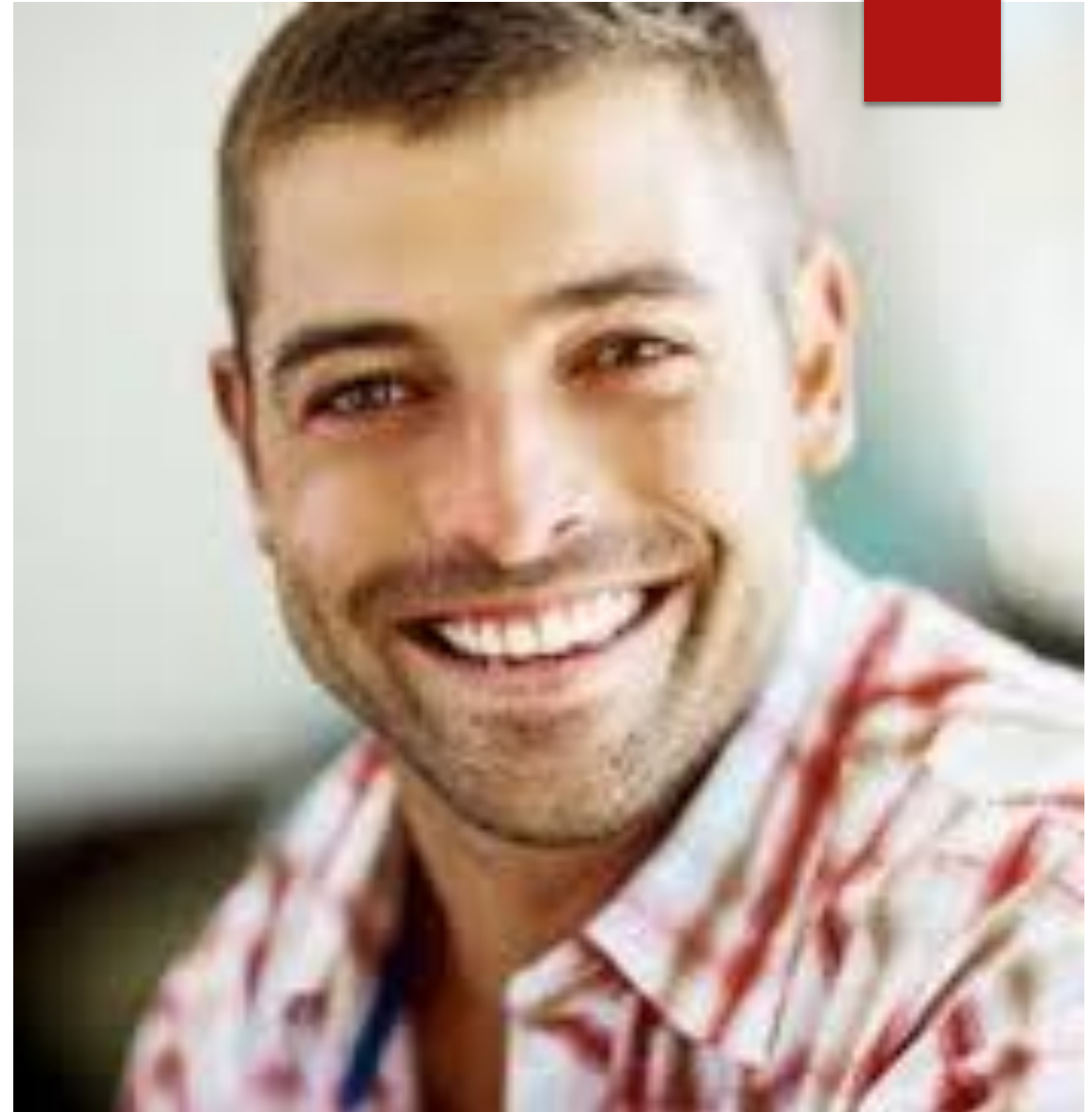
OBDOBIE DOSPELOSTI

- ▶ Obdobie dospelosti sa spája so sexuálnou, reprodukčnou zrelosťou, ekonomickou autonómiou a relatívnou stabilitou vzťahov k rovesníkom a rodičom.
- ▶ Tento stav je ideálnou normou. V mnohých prípadoch tomu tak z rôznych dôvodov nie je.

Mladá dospelosť (20 - 35 rokov)

- ▶ Poznávacie procesy v tomto období sa rozvíjajú pod vplyvom skúsenosti, proces zrenia už je ukončený. Dospelý človek dokáže komplexnejšie riešiť životné úlohy a problémy.
- ▶ Identitu mladej dospelosti výrazne ovplyvňujú tri životné úlohy:
 - ▶ profesijná rola, ktorá uspokojuje súčasne potrebu osobného rozvoja, ekonomickej autonómie a uspokojivej pracovnej činnosti.
 - ▶ stabilný partnerský vzťah
 - ▶ rodičovstvo
- ▶ Vek vstupu do manželstva a splodenia potomstva má v západných spoločnostiach stúpajúcu tendenciu, prvá kríza vo vzťahu sa objavuje cca po 3-4 rokoch spoločného súžitia, druhá približne po 15 – 20 rokoch.

Stredná dospelosť (35 – 45 rokov)

- ▶ Obdobie **plnej výkonnosti** a relatívnej stability.
- ▶ Partnerský manželský vzťah prechádza zmenami, niekedy nastáva tzv. druhá manželská kríza po cca 20 rokoch manželstva/partnerstva, ťažko sa bráni stereotypu, často dochádza k mimomanželským vzťahom, narušeniu vzájomnej komunikácie.
- ▶ Koncom tohto obdobia sa hovorí aj o tzv. „**kríze stredného veku**“, ktorá je reakciou na stereotyp a nedostatok motivácie v osobnom aj pracovnom živote.

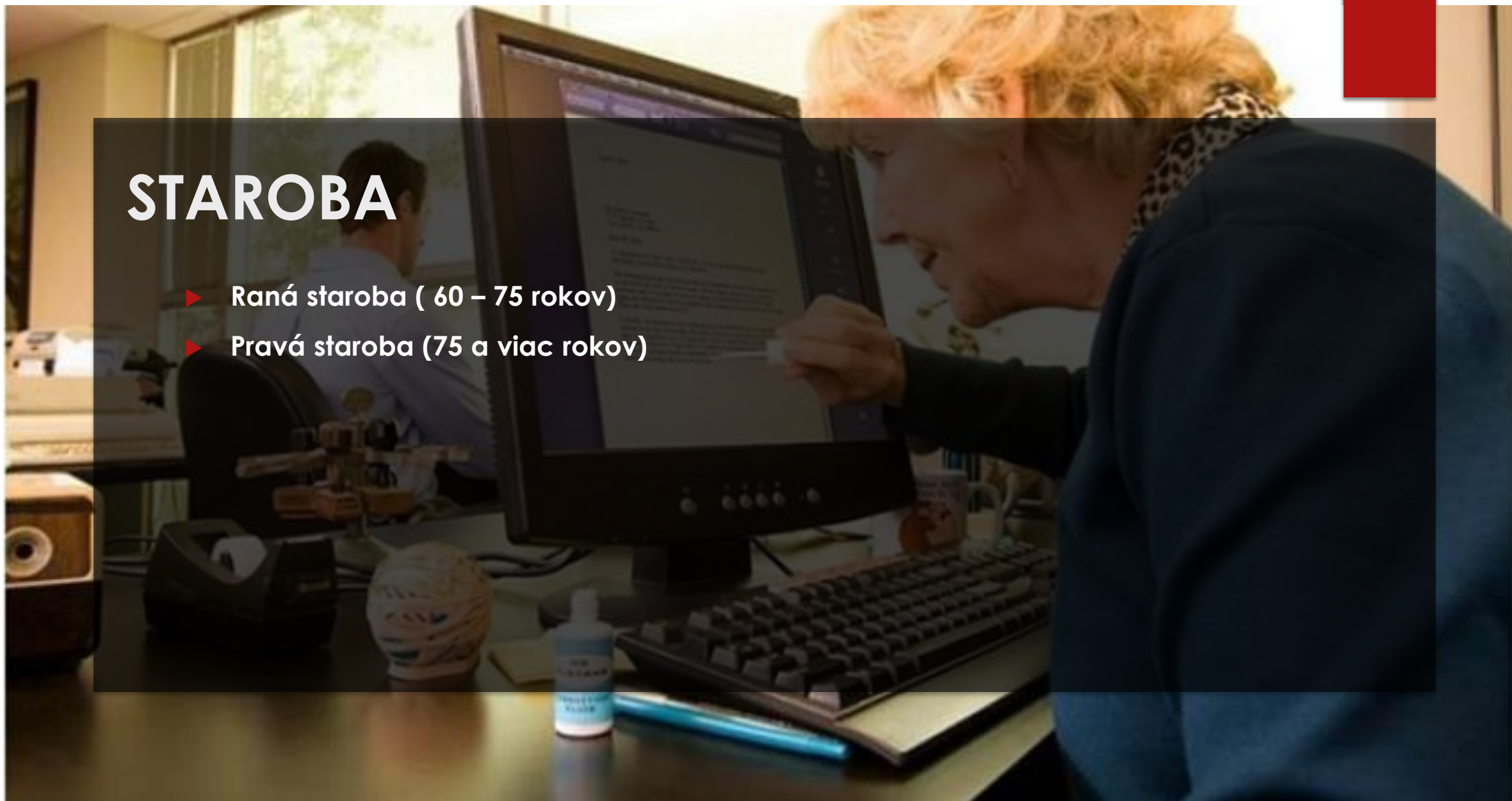
Staršia, neskorá dospelosť (45 – 60 rokov)

- ▶ Obdobie bilancovania.
- ▶ prvé príznaky starnutia v podobe zhoršenia celkovej psychickej aj fyzickej kondície a výskytom zdravotných problémov (závisí individuálne od životosprávy, kondície, celkového zdravotného stavu)
- ▶ U žien nastupuje klimaktérium spojené s telesnými a psychickými zmenami.
- ▶ V rodinnom živote je toto obdobie popisované ako **obdobie „prázdného hniezda“**, rodičia často poskytujú podporu dospelým deťom a svojim rodičom.
- ▶ Nastupuje nová rola prarodiča.
- ▶ V profesijnom živote sa blíži odchod do dôchodku a koniec profesijnej roly.

STAROBA

- ▶ Raná staroba (60 – 75 rokov)
- ▶ Pravá staroba (75 a viac rokov)

Staroba

- ▶ Cca 80% populácie zomiera vo veku viac ako 60 rokov, priemerný vek mužov je 74 a žien 81 (dáta z roku 2018)
- ▶ Obdobie postupného poklesu kvality života.
- ▶ Zvýrazňujú sa prvé **prirodzené príznaky starnutia** (zníženie fyzickej výkonnosti, zhoršenie pamäti, flexibility myslenia, emočná labilita...) ako aj vážnejšie ochorenia, na ktoré sa viažu isté psychické zmeny.
- ▶ Mení sa životný štýl, starší ľudia ťažko prijímajú zmeny, často ich obmedzuje v aktivite ich zdravotný stav, u mnohých osôb stúpa význam religiozity.

Pravá staroba 75+ viac

- ▶ často **obdobie strát a sociálnej izolácie**
- ▶ Vysporiadanie sa s nebytím
- ▶ Význam religiozity
- ▶ Postupná odkázanosť na starostlivosť rodiny

Stratégie vyrovnávania sa so starobou

(Reichardová, in Langmeier, Krejčířová, 2006):

- ▶ Konštruktívna stratégia
- ▶ Stratégia závislosti
- ▶ Obranná stratégia
- ▶ Stratégia hostility
- ▶ Stratégia sebanenávisti

Ďakujem za pozornosť!